

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників
і менеджменту освіти
Кафедра наукових основ управління

До 300-річчя з дня народження Г. С. Сковороди

**Організація навчання в умовах використання
дистанційних освітніх технологій
(електронне видання)**

Харків – 2021

УДК 378.14:004.

За загальною редакцією Т. М. Хлебнікової.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 7 від 11.10.2021).

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції.

Рецензенти:

Довженко Тетяна – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри початкової і професійної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кіриченко Світлана – кандидатка педагогічних наук, директорка Харківського ліцею № 89 Харківської міської ради

Володимирівна Харківської області.

Організація навчання в умовах використання дистанційних освітніх технологій [Електронне видання] : матеріали методологічного семінару / За заг. ред. Т. М. Хлебнікової. Харків, 2021. 50 с.

Збірник підготовлено за матеріалами науково-методологічного семінару, що розкривають дистанційне навчання як сучасну освітню технологію, обґрунтовують організаційно-педагогічні умови застосування системи дистанційного навчання в процесі підготовки магістрів із менеджменту, описують методологічні та методичні проблеми його впровадження в освітній процес ЗВО. Навчальне видання стане в пригоді викладачам системи вищої освіти, у тому числі післядипломної, перепідготовки кадрів, дозволить їм упорядкувати й оптимізувати власну діяльність під час роботи зі здобувачами освіти другого (магістерського) рівня.

Видано за рахунок авторів.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021.

ЗМІСТ

Черновол-Ткаченко Р. І. Використання сервісів дистанційної освіти у виші	4
Хлебнікова Т. М. Організаційно-педагогічні умови застосування дистанційного навчання в процесі підготовки магістрів із менеджменту	11
Гречаник О. Є. Використання аудіовізуальних засобів у процесі дистанційного навчання	23
Мармаза О. І. Організаційно-педагогічні аспекти дистанційної форми навчання майбутніх менеджерів	30
Темченко О. В. Вплив технологій дистанційного навчання на якість підготовки майбутніх менеджерів	44

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИШІ

Черновол-Ткаченко Р. І.

Модернізація сучасної освіти актуалізується проблемами забезпечення якісного дистанційного сервісу. Зростає роль і значення використання дистанційних технологій в освітньому процесі вишу, зокрема, в підготовці магістрів зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Окреслені вище процеси спонукають науково-педагогічних працівників опанувати методиками цифрових технологій в інформаційному просторі інтернету з метою їх раціонального використання у наданні освітніх послуг замовникам. В умовах сьогодення ключовими компетентностями того, хто навчає, і того, хто навчається, є набуття вміння вчитися протягом життя, оперувати та управляти інформацією, самовдосконалюватися, творчо підходити до професійної діяльності.

Здійснимо екскурс в зачаткування історії дистанційної освіти. За свідченням наукових розвідок вона крокує з кінця XVIII століття під назвою «кореспондентське навчання». Це період народження мережі поштового зв'язку. В Англії цей процес пов'язаний із Ісааком Пітманом, який у 1840 році засобами поштових послуг запровадив навчання для студентів. Продовжувачами цього процесу у Німеччині (1856 рік) стали Чарльз Тюссе та Густав Лангеншейдт, які почали викладання мови заочною формою. Навчальні матеріали надсилалися поштою для самостійного опрацювання, а зразки рівня засвоєності перевірялися довіреною особою у вигляді іспиту чи наукової роботи.

Поява телеграфу і телефону в кінці XIX століття теж вплинула на цей процес, хоча достойменно не підтверджено їхній вплив на освіту. А от епоха «кореспондентського навчання» набула обертів у всьому світі і не втрачає своїх позицій до наших днів.

На дистанційну освіту і її становлення вплинули радіо й телебачення.

Особливим попитом користувалися навчальні телепередачі (1950 рік). Їхній інформаційний вплив був потужний, але технології зворотнього зв'язку не передбачалися, що знижувало їхню роль в освітньому процесі.

1969 рік засвідчив новий злет у дистанційній освіті, чому варто завдячувати відкриттям університету дистанційної освіти в Англії. Його назвали Відкритим університетом, презентуючи цим доступність і відносно невелику вартість за навчання. А головне – не було потреби постійно відвідувати заняття.

Випуск персональних комп'ютерів став наступним етапом дистанційного буму наприкінці 1980-х років. Перші прояви автоматизації освітнього процесу були зафіксовані на комп'ютерах у формі ігор.

І, на кінець, XXI століття актуалізує доступність комп'ютерів й інтернету, що забезпечує прямі й зворотні комунікації в освітній сфері й відкриває умови онлайн-освіти, яка створює конкуренцію традиційній аудиторній системі освіти. Отже, дистанційна освіта набирає потужних обертів.

21 січня 2004 року – знаменна подія в дистанційній освіті України. Положення «По дистанційне навчання», затверджене наказом № 40 МОН України започаткувало нову еру освітніх комунікацій.

Через три роки відкриваються освітні центри з дистанційною формою навчання по підготовці учнів до ЗНО, державна Міжнародна українська школа, у преференції якої освітні послуги від початкової до базової середньої освіти, як дистанційно, так і екстернатом та право видачі офіційних документів державного зразка [1]. Отже, на зміну аудиторної освіти приходять дистанційна.

Українські науковці як Б. Агранович, О. Адаменко, А. Артюшенко, Х. Беккера, П. Брусилівського, В. Бикова, Г. Кедрова, А. Короткова, О. Крюкова, М. Моїсеєвої, Ю. Моїсеєва, Ю. Насонова, О. Полат, І. Роберт, Д. Смоліна, Ю. Триуса характеризують дистанційну освіту як таку, що передбачає опрацювання її здобувачами матеріалу за відповідно розробленою науково-педагогічними працівниками програмою і при цьому наголошують,

що за умов доцільності обраних методів і технологій вона не поступається аудиторній, якщо налагоджена взаємодія між науково-педагогічним працівником і здобувачем освіти [4].

Вивчаючи наукові джерела, ми переконалися у наявності різноманітних визначень поняття «дистанційна освіта». На наш погляд, ключовими тлумачення цього феномену є забезпечення й досягнення цілей навчання у взаємодії учасників освітнього процесу на відстані. Це спонукає науково-педагогічних працівників опанувати сучасні інформаційні та цифрові технології, використовувати супутникові зв'язки, комп'ютерні телекомунікації, національне і кабельне телебачення, мультимедіа, освітні системи та досконало оволодівати засобами організації дистанційної освіти у таких сервісах як: «Google Classroom», «Google Meet», «Zoom», і, особливо, платформа «Moodle».

Саме через них здобувачі освіти отримують доступ до необхідної інформації на відстані, беруть участь у вебсемінарах, конференціях, розігрують ситуації. Завдяки можливостям ділитися трансляцією з екрану вони можуть презентувати власну інформаційну позицію на екрані, брати активну участь в онлайн-зустрічах. При цьому необхідно зазначити, що опанування дистанційним сервісом було нелегким. Не дивлячись на активне використання вайберу, телеграму, ватсапу, електронної пошти і, навіть, звичайного мобільного зв'язку, ми поступово переконувались у перевагах платформи «Moodle». Безумовно, що реакції входження в неї були нелегкими, але стосовно виконання самостійних завдань, контрольних зрізів, то саме ця платформа дає змогу упереджувати списування, підказку, а, точніше, формує академічну доброчесність у здобувачів освіти і забезпечує прозорість оцінювання їхніх напрацювань. Є в ній і переваги лояльного характеру. Наприклад, якщо хтось не впорався з роботою з першого разу, то він має перевагу повторити тест чи виконати якесь завдання через певний час за таких же умов.

Набуває популярності віртуальна дошка Lionit. Це своєрідний інтернет-майданчик, на якому можна виставити інтерактивний матеріал до будь-якої форми заняття. За доцільності вона може слугувати і для здобувачів освіти як

площина, на якій вони можуть демонструвати свої стікери для обґрунтування тієї чи іншої власної позиції. Умовно цей сервіс можна назвати платформою для обміну думками як з боку викладача, так і учасників освітнього процесу.

Акцентуючи увагу на відеозаняттях, не можна не враховувати наступне: різність психолого-емоційного настрою (не кожен здобувач освіти сприймає таку форму освітнього процесу); у всіх різні можливості доступу до інтернету; неоднорідний рівень якості комп'ютерів і самої мережі. Дехто із здобувачів освіти, увімкнувши фото, займається своїми справами. Перебої зі звуком взагалі знижують враження від лекції чи семінару. Багато часу втрачається на очікування зв'язку.

Не можна не констатувати, що проблеми дистанційної освіти набули найбільшого поширення в період пандемії. У цей час суспільного життя саме цей вид освітніх послуг став найбільш затребуваними.

Не дивлячись на полярність думок стосовно даної форми навчання, необхідно усвідомлювати, що у процесі дистанційних занять викладач координує пізнавальну діяльність, керує розроблянням освітніх проектів, надає консультації, залежно від запитів, спрямовує і допомагає утверджуватись у професійному самовизначенні здобувачам освіти.

І все ж, ми поділяємо позицію дослідників-практиків, що плюсами дистанційної освіти виступають:

- можливість підключатись до участі поза межами освітньої аудиторії;
- формуються суб'єктно-суб'єктні відносини між викладачем і здобувачами освіти;
- наявне сервісне програмне забезпечення інноваційних освітніх технологій;
- оптимальні умови для індивідуальної освіти;
- особистість розвиває активність, творчість, самовдосконалюється;
- доступність навчального матеріалу у записі забезпечує можливість

переглянути, перечитати його за потреби.

Підтримуємо позицію і щодо її незручностей. А саме:

- відсутність свідомої самодисципліни як у процесі підключення, так і протягом заняття (неузгоджені пересування на екрані, включення-відключення, невміння користуватися мікрофоном);
- втрата комфортності очного спілкування знеособлює комунікативний контакт;
- не завжди якісна освітня мережа, неможливість своєчасного оновлення комп'ютерної техніки;
- недостатній рівень компетентності як викладачів, так і здобувачів освіти в користуванні сервісами дистанційної освіти [3].

Опитування свідчить, що здобувачі освіти в умовах пандемії перевагу надають онлайн-заняттям, налаштовані на спілкування з викладачем з екрану. А от працювати з відеолекцією, ілюстративним матеріалом, який необхідно конструктивно закодувати, виділити ключові поняття, підготувати відповіді чи виконати поставлені завдання, не завжди сприймається позитивно. Простежується позиція «легкого хліба».

Науково-педагогічні працівники, які вправно володіють цифровими технологіями, доцільно використовують у процесі занять декілька сервісних платформ. Це підвищує рівень інтерактивності і мотивує мисленнєву діяльність до засвоєння навчального матеріалу.

Розглянемо технології дистанційної освіти як об'єднання педагогічних та інформаційних складових. Педагогічні – це технології опосередкованої активної комунікації науково-педагогічних працівників зі здобувачами освіти, спрямовані на якісну зміну об'єкта освітнього процесу. Інформаційні технології – це створення передачі і збереження на відповідному сервісі освітньої продукції для супроводу в освітньому процесі засобами телекомунікацій [2].

На сьогодні заявлені технології дистанційної освіти у наукових розвідках відрізняються за такими ознаками:

- формою пропонованої освітньої продукції;

- присутністю чи відсутністю посередника в освітньому процесі за рівнем використання комунікацій та особистих комп'ютерів;
- за технологіями контролювання освітнього процесу;
- за методами ідентифікації здобувачів освіти у процесі екзаменування.

Отже, основна мета технологій дистанційної освіти – це створення для замовників освітніх послуг комфортних умов у використанні навчального матеріалу. Вони мають забезпечити якісний освітній простір, мобільність, створити умови для реалізації власних освітніх потреб майбутніх фахівців.

За влучним висловлюванням одного з дослідників ці технології є своєрідний природний процес еволюції традиційної системи освіти: від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютера, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної [2].

Особливістю дистанційної освіти є відсутність єдності простору й часу у взаємодії між суб'єктом і об'єктом. Використання мідю, ютубу, ватсапу, Вайберу урізноматіло привабливість контенту електронних курсів.

Наявність електронних навчально-методичних посібників, лекцій, монографій розширило інформаційні можливості здобувача освіти і економить його час для самостійної роботи з тієї чи іншої навчальної дисципліни. Органічно ввійшли в його освітню діяльність такі раніше незвичні види занять як вебінари, що забезпечують у реальному режимі передання інтерактивної інформації на відстань, мінімізуючи зворотний зв'язок, який компенсується через час, де можна задати питання як у процесі вебінару, так і по його закінченні. Через мережу Інтернет вебінари створюють умови проводити онлайн-презентації, сумісно працювати з документами й додатками, переглядати сайти, відео файли тощо.

Така форма занять, як тематичний форум, слугує для подачі запитань і викладу коментарів. Дистанційні технології урізноманітнюють способи проведення консультацій.

Викладене вище переконує, що менеджер освіти, набуваючи фахових

компетенцій і компетентностей у межах дистанційних технологій, отримує подвійні знання: самостійно опановує теоретичний матеріал, необхідний у подальшій практичній роботі за професією і має умови простежити шляхи використання інформаційних сучасних технологій, які, безумовно, стануть йому у нагоді на посаді, на яку він буде призначений.

Здобувачі освіти з цікавістю вивчають сторінку з найкращими вебквестами своїх однокурсників. Це мотивує до розвитку власної творчості, розширює діапазон пізнавальної діяльності.

Отже, дистанційні технології цілеспрямовано утверджуються в освітньому процесі і розширюють можливості позитивного впливу на його якість, а це у свою чергу сприяє вдосконаленню фахової підготовки майбутніх менеджерів освіти.

Література

1. Дідух М. О. З досвіду організації дистанційного навчання студентів коледжу на денній та заочній формі навчання в період коронавірусної інфекції. URL: https://www.ccej.lviv.ua/images/Dop_konf.pdf (дата звернення: 30.09.2021).
2. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання та умови застосування. Харків. 2002. 320 с.
3. Маньків О. М. З досвіду організації дистанційного навчання. *Проблеми та переваги дистанційного навчання (період карантину)*. URL: https://www.ccej.lviv.ua/images/Dop_konf.pdf (дата звернення: 30.09.2021).
4. Мусієнко О. Л., Зелінська О. В. Дистанційне навчання у вищій школі : моделі і технології. *Наука в інформаційному просторі* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. ; 29-30 верес. 2011 р. В 7 т. Д-к : Біла К.О., 2011. Т. 2. С. 66–72.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

Хлєбнікова Т. М.

Цифрові інструменти та технології є невід'ємною складовою педагогічного процесу в системі вищої освіти. І це закономірно, оскільки, з одного боку, розширюються освітні потреби сучасної молоді, з іншою, інформаційне суспільство пред'являє нові вимоги до якості підготовки майбутніх спеціалістів [5].

В даний час кожна установа вищої освіти перебуває у пошуку оптимальних організаційних рішень створення дистанційної навчального середовища. У процесі таких пошуків практиками часто допускається дуже вузьке тлумачення сутності понять «дистанційна освіта», «дистанційне навчання», що не дозволяє реалізувати повною мірою їх потенційні можливості. Пропонуємо розглянути організаційно-педагогічні умови, що впливають на якість дистанційного навчання в установі вищої освіти.

Для розгляду проблеми якості дистанційної освіти, перш за все, визначимося з поняттями «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання». У науковій літературі пропонується чітко розрізняти ці поняття [1].

Так, зокрема І. В. Киян на основі аналізу низки наукових джерел стверджує, що дистанційне навчання – навчальний процес, при якому всі навчальні заняття або їх частина здійснюється з використанням інформаційних технологій при територіальній роз'єднаності викладача та здобувача освіти, а дистанційна освіта – це освітня система яка забезпечує отримання комплексу знань, умінь та навичок за допомогою дистанційних технологій та включає професійні кадри, адміністрацію, професорсько-викладацький склад, навчальний матеріал, методики навчання та засоби передачі знань, об'єднані організаційно, методично, технічно. Якість такої освіти характеризується якістю змісту, технологій навчання, якістю результатів освіти, тобто якість має

бути відображено у таких показниках, як навчальні плани та програми, база навчальних матеріалів, технічне забезпечення, методики та технології проведення навчальних занять, технічна оснащеність, ступінь доступності викладачів та ін. [2].

Науковці розглядають дистанційну освіту в вищій школі як процес і результат засвоєння здобувачами освіти певної системи професійних знань у віддаленому режимі, як систему побудови освітнього процесу у цифровому середовищі, а дистанційне навчання як спеціально організований, цілеспрямований та керований процес синхронної та асинхронної взаємодії викладача та здобувачів освіти у рамках навчального процесу на основі застосування цифрових інструментів та технологій. При цьому якість буде і станом процесу, і його результатом.

При використанні поняття «дистанційне навчання» дослідники аналізують якість окремих електронних навчальних курсів, технологічні ланцюжки їх побудови та реалізації, прийоми та досвід здійснення зворотного зв'язку в цифровому середовищі, фактори, що підвищують мотивацію здобувачів освіти, які активізують їх пізнавальну діяльність, оптимізують роботу викладача, пропонують рекомендації щодо роботи з конкретними платформами дистанційного управління освітою.

Використовуючи поняття «дистанційна освіта», автори приділяють увагу розробці різних моделей розвитку системи дистанційної освіти, змісту її компонентів і важливим практичним аспектом є вимір якості. Нам здається, що у цьому процесі доцільно спиратися на ступінь прояву певних показників. Якщо розглядати дистанційну освіту як систему віддаленого освітнього процесу в цифровому середовищі, то його якість визначатиметься: високою результативністю технологій дистанційного навчання, рівнем освітніх стандартів та програм дистанційного навчання.

Оцінка якості дистанційного навчання як цифрової взаємодії викладача та здобувача освіти включає: оцінку змісту цифрового навчального контенту, рівня його інтерактивності, оцінку ступеня інноваційності при конструюванні

дистанційного курсу, ефективності зворотного педагогічного зв'язку, ступеня залученості здобувачів освіти до навчальних процесів, рівня технічного, інформаційної, методичної, психологічної готовності здобувачів освіти до самостійної навчальної діяльності в цифровому середовищі, оцінку ефективності цифрових засобів навчання (сайти, портали, бібліотеки, засоби віртуальної комунікації та ін.), результативності використовуваних педагогічних технологій при реалізації етапів електронного навчання, ефективності педагогічної взаємодії, його інтенсивності, рівня цифрових компетенцій викладача, ступеня навченості здобувачів освіти, міцності залишкових знань [3].

Дистанційна освіта зумовлює зміни та трансформації у всіх елементи дидактичної системи. У своїй монографії, С. А. Щенників, визначає такі умови ефективності освітнього процесу в системі відкритої дистанційної освіти: діяльнісну спрямованість змісту та організації освітнього процесу, формування підтримуючого дружнього середовища, оптимальне поєднання «м'яких» та «жорстких» форм управління освітньою діяльністю здобувача освіти, особистісно зорієнтовану опосередковану взаємодію, поєднання дистанційних і безпосередніх форм взаємодії здобувачів освіти і педагогів, свободу вибору та індивідуальний підхід до інтелектуальних продуктів які створюються здобувачами освіти, багаторівневність і гнучкість освітніх програм [6, с. 322]. Він вважає, що при дистанційній освіті змінюються вимоги не тільки до методів і форм організації освітнього процесу, але й до рівня підготовки викладачів та їх участі у навчальному процесі. При цьому змінюються сам тип діяльності та ролі як викладача, так і здобувача освіти [6, с. 324].

Моніторинг якості освіти пов'язується з застосуванням технології портфоліо в оцінці професійної діяльності та особистісно професійного зростання викладача, у зв'язку з чим пропонуються рекомендації щодо створення та завантаження електронного портфоліо в систему Moodle. Портфоліо – це одночасно форма, процес організації, технологія роботи

викладача з продуктами власної діяльності (навчальної, наукової, дослідницької, творчої) [5].

К. Мейєр, аналізує фактори якісного дистанційного навчання і зазначає, що увага викладача має фокусуватися на врахуванні індивідуальних характеристик здобувачів освіти, їх навчальної мотивації, рівня підготовки, різних стилів навчання. Такими факторами також можуть бути особистісні якості здобувача освіти, його незалежність і самодостатність, мета навчання, попередня академічна успішність, очікування та ін. [7, с. 42]. При цьому він визнає, що не всі студенти відразу приймають нове середовище і на результати навчання впливає сприйняття здобувачем освіти цього нового онлайн середовища. Процесом сприйняття потрібно керувати, пояснюючи здобувачам освіти, які вимоги будуть пред'являтися. При цьому самий сильний фактор успішності – тайм менеджмент, а вирішальне значення мають інструменти оцінки навчання.

Як уже зазначалося вище, якість дистанційного навчання також пов'язують з якістю дистанційних навчальних курсів.

Дж. Мак Кларі [8, с. 42] вивчаючи фактори, що сприяють якісному дистанційному навчанню пов'язує високу якість із задоволеністю здобувачами освіти електронним курсом, а також з контрольними показниками, що вимірюють успішність. При цьому він виділяє компоненти, які необхідно враховувати при оцінці якості дистанційного навчання – дизайн курсу, навчальний контент, інструкції, система підтримки. Дизайн курсу повинен містити зрозумілий інтерфейс, використання підказок, титрів, толерантність до помилок, можливість їх виправлення, мінімум технічних зусиль та ін. При підборі змісту потрібно враховувати, щоб кожен модуль був підпорядкований конкретним цілям курсу. Гарний курс повинен містити безліч ресурсів. Важливим аспектом є дистанційне інструктування, оскільки студенти не повинні бути надані самі собі. Інструкції до роботи дозволяють підвищити залученість здобувачів освіти до навчального процесу шляхом безпосередньої взаємодії.

Виділимо зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на результативність дистанційного навчання. Аналіз досліджень у галузі дистанційного навчання показує, що ключовим компонентом, що забезпечує якість, є педагогічна синхронна та асинхронна взаємодія викладача та здобувача освіти в системі дистанційного управління навчальним процесом. Отже, досягненню якості цієї взаємодії сприятимуть зовнішні (пов'язані з функціонуванням системи дистанційної освіти) та внутрішні (пов'язані з взаємодією викладача та здобувачів освіти) фактори. Ці фактори мають тісний зв'язок з умовами, що визначають якість дистанційної освіти та дистанційного навчання.

До зовнішніх факторів належать: адміністративні (інноваційність адміністративно-управлінських рішень в області дистанційної освіти, адміністративне стимулювання), нормативно-правові (своєчасне нормативно-правове регулювання актуальних проблем), матеріально-технічні (сучасна матеріально-технічна оснащеність, постійна технічна підтримка), кадрові (підвищення рівня кадрової готовності до роботи в цифрове середовище, психологічний, методичний супровід дистанційного навчального процесу).

Внутрішні фактори можна поділити на 2 групи: дидактичні та особистісні.

Дидактичні – пов'язані: з розробкою оптимальної моделі дистанційних курсів (створення дизайну, навчального контенту, підбір ресурсів та елементів), конструюванням технологічних етапів реалізації курсу, вибором методів зворотнього педагогічного зв'язку, застосуванням прийомів стимулювання та активізації навчальної діяльності здобувачів освіти, розробкою системи академічного супроводу процесу навчання.

Особистісні фактори відображають цілі та рівень мотивації суб'єктів дистанційного освітнього процесу, стилі навчання, стилі спілкування, компетенції в галузі цифрової освіти, індивідуальні якості, що забезпечують успішність навчальної та професійної діяльності (цілеспрямованість, організованість, відповідальність та ін.).

Конкретизуємо деякі із зазначених факторів. При розробці електронного навчального курсу завдання викладача не тільки грамотно підібрати навчальний контент (теоретичний та практичний матеріал), але й правильно визначити темп його проходження, терміни роботи з різними елементами курсу.

Важливим показником якості дистанційного навчання буде також підвищення внутрішньої мотивації у здобувачів освіти. Вона може бути пов'язана з практично орієнтованим характером навчального контенту, захопленістю спільною діяльністю в умовах корпоративного навчання, задоволенням від процесу навчання (можливість самовираження, ситуація успіху, досягнення, привабливість завдань) і з іншими обставинами, що не залежать від зовнішніх причин і перебувають усередині самої навчальної діяльності.

При стимулюванні активності здобувачів освіти у процесі роботи з дистанційним курсом слід враховувати низку психологічних законів. Наприклад, згідно з першим законом Єркса-Додсона, є залежність якості діяльності від інтенсивності мотивації «у міру збільшення інтенсивності мотивації якість діяльності змінюється: спочатку підвищується, потім після переходу через точку найбільш високих показників успішності, активність діяльності поступово знижується» [9, с. 135].

Важливе значення має не тільки мотивація на результат діяльності, але й мотивація на якісне виконання завдань та елементів дистанційного курсу. Для оцінки якості дистанційного навчання також важливі вимірювання показників навченості здобувачів освіти. Під час моніторингу якості як традиційного, так і дистанційного навчання оцінюються такі показники, як коефіцієнти абсолютної та відносної успішності здобувачів освіти, що характеризують навчальні досягнення певної навчальної групи. Крім того повинні враховуватися не тільки підсумкові результати, а й результати проміжні, що дозволяє викладачеві оперативно реагувати на навчальні труднощі здобувачів

освіти, впливати на підсумковий результат. У зв'язку з цим актуальним є питання зворотного педагогічного зв'язку.

У дистанційному середовищі традиційні методи здійснення зворотного зв'язку мають деякі нові особливості, пов'язані зі специфікою цифрового освітнього середовища (віддаленість суб'єктів один від одного, складність реалізації деяких методів та ін.).

Недостатнім у цій ситуації є використання лише одного методу – онлайн тестування, оскільки отримані з його допомогою результати не завжди можуть бути об'єктивними та найчастіше мають ознаки академічного шахрайства (списування, проходження тестів один за одного, колективні відповіді та ін.).

Для вирішення цієї проблеми необхідно передбачити методи вербальної індивідуальної комунікації – метод відео бесіди (використання відеозв'язку для індивідуальних консультацій та інструктування, коли можна зафіксувати емоційне ставлення до навчального контенту); метод вивчення продуктів віртуальної творчої діяльності (аналіз рівня виконання завдань зі створення інтерактивних навчальних матеріалів та вправ, групових, корпоративних інтерактивних проєктів, результатів роботи у команді); методи вивчення результатів віртуального моделювання (опора на наочно-подібну інтерпретацію здобувачами освіти процесів та явищ що досліджуються, їх схематичне зображення за допомогою цифрових сервісів, вивчення створених на цій основі інтерактивних робіт, листів, візуальних історій, тренажерів); методи персональних рейтингів за завданнями та елементами курсу, методи самоконтролю [3].

Важливе значення має академічний супровід дистанційного курсу. Він повинен ґрунтуватися на: доступності викладача для здобувачів освіти, систематичності відеоконсультавання, діагностиці та педагогічній підтримці індивідуальних освітніх можливостей здобувачів освіти, попередження труднощів, що в сукупності створює сприятливі умови для вибору студентом оптимальної стратегії вчення, стимулює індивідуальні досягнення та, відповідно, визначає якість дистанційного навчання.

Форми реалізації академічного супроводу в цифровому середовищі можуть бути як усні (відео зв'язок, мобільний зв'язок), так і письмові (електронна пошта, чат, форум).

Одним із показників якості дистанційного навчання може бути також задоволеність здобувачів освіти дистанційним навчальним курсом, при визначенні критеріїв якої нами була використана модель оцінки ефективності навчання Д. Кіркпатріка (рис.1) [4].

Ця модель була запропонована автором спочатку для оцінки тренінгових занять на основі оцінок реагування слухачів на процес та результат навчання, а в наш час все більше використовується для оцінки різних видів навчання.

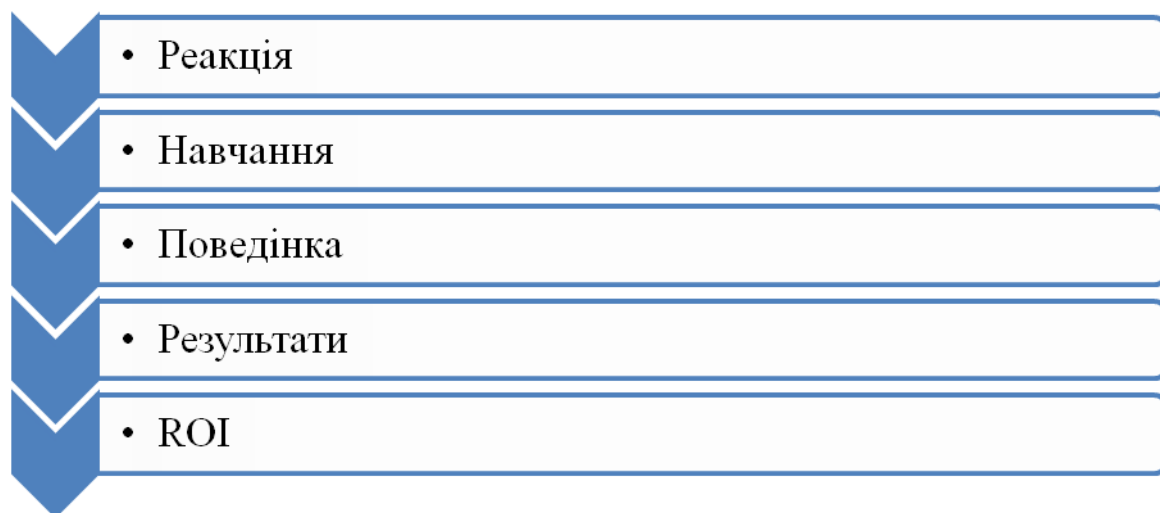

Рис. 1 Модель оцінки ефективності навчання Д. Кіркпатріка.

Перший рівень – «Реакція». На даному етапі важливо з'ясувати, як ті, що беруть участь у навчанні, реагують безпосередньо на саме навчання – чи подобається воно їм, і для чого вони використовуватимуть отримані навички та знання.

Для оцінки ефективності першого рівня можуть бути використані такі інструменти, як листи реагування (анкети коментарів, листи посмішок, анкети реакції), інтерв'ю, фокус-групи.

Листи реагування. Головним завданням є скласти їх так, щоб отримати максимум корисної інформації. Рекомендується складати від 8 до 15 питань для учасників навчання, які мають бути як відкриті, так і зі шкалами (наприклад,

«п'ятибальна шкала» або «десятибальна шкала»). Поряд із кожним питанням потрібно обов'язково залишити місце для коментарів.

Багато, щоб анкети були анонімними. Вважається, що у такому разі відповіді будуть більш відвертими.

Інтерв'ю. Інтерв'ю проводиться після навчання з кожним із учасників курсу так само, як і у випадку з анкетами, для отримання зворотного зв'язку.

Фокус-групи. Фокус-групи можна використовувати у разі проведення пілотних проектів. Перший раз думки учасників рекомендується збирати через тиждень після закінчення проекту, вдруге – через 90 днів після проекту.

Другий рівень – «Навчання»

Цей рівень передбачає оцінку того, якою мірою засвоїли учасники нову інформацію, чи сформувавши вони необхідні відносини, чи змінилися і наскільки їх знання, установки під кінець процесу навчання.

Для кількісного виміру прогресу у навчанні використовуються спеціально розроблені опитувальники, завдання та тести.

Інструментами оцінки другого рівня моделі, є: тест знання вивченого матеріалу, лист перевірки умінь, складання плану дій, навчання інших.

Аркуш перевірки умінь. Лист перевірки умінь заповнює спостерігач, який під час розмови з учасником курсу визначає його вміння використовувати отримані під час навчання навички. У першій колонці листа виставляється оцінка вміння, у другій вносяться коментарі. Уміння оцінюються так:

- 1 - неправильне використання вміння;
- 2 - правильне використання вміння;
- 3 - експертне використання вміння.

Складання плану дій. Для складання плану дій пропонується дати відповіді на такі питання:

- Які дії ви збираєтесь робити?
- Чого хотіли б навчитися робити?
- Що може перешкодити вам у досягненні успіху?
- Яким чином долатимете перешкоди що виникли?

- Яка підтримка буде потрібна для здійснення вами дій?
- Яких очікуєте результатів?

Ще один інструмент оцінки – це навчання інших здобувачів освіти. Його можна організувати у вигляді проведення різноманітних презентацій для колег, допомоги у навчанні, навчання групи у парах.

На думку Д. Кіркпатріка, якщо процес навчання був ефективним, то мають відбутися видимі зміни, тобто покращаться знання, удосконалюються навички та зміняться установки.

Третій рівень – «Поведінка». В даному випадку потрібно визначити, чи змінилася в результаті навчання поведінка його учасників, чи застосовують вони що-небудь з навичок і знань на своєму робочому місці.

Інструменти оцінки, що використовуються для третього рівня:

- контрольний лист поведінки;
- огляд поведінки;
- огляд роботи працівників на робочому місці;
- перевірка планів дій;
- навчання дій;
- фокус групи.

В оглядовому тесті можна використовувати такі питання: чи отримано нові знання; наскільки покращилася внаслідок навчання поведінка на роботі; через скільки змогли застосовувати результати навчання у своїй роботі; якщо ж досі не вийшло, то чому та ін.

Д. Кіркпатрік звертає увагу, що якщо зміни у поведінці після навчання не відбулися, то це абсолютно не означає, що навчання було не ефективним. Бувають такі випадки, коли не було створено необхідних умов, і, отже, навіть за позитивної реакції поведінка учасників не змінилася. Тому при оцінюванні дуже важливо перевіряти наявність наступних умов:

- чи є бажання змінити свою поведінку;
- чи розуміють, що і як потрібно робити;

- чи створено відповідний соціально-психологічний клімат на робочому місці;
- чи є заохочення на зміну їхньої поведінки.

Четвертий рівень – «Результати». Оцінка того, якою мірою було досягнуто намічені заздалегідь результати, і є основна мета цього рівня, тобто, це оцінка економічної ефективності навчання. Також важливо відзначити, чи принесли якийсь позитивний вплив на саму організацію зміни у поведінці учасників навчання.

Оцінити четвертий рівень моделі досить непросто, тому що тут потрібно визначити, як змінилися бізнес-показники організації. Тобто, потрібно правильно вибрати показники, які будуть вимірюватися як до, так і після проведення навчання.

П'ятий рівень – ROI (розроблений Джеком Філіпсом).

Завдяки цьому рівню має стати ясно, чи варто вкладати гроші в навчання. Його показник – ROI («повернення на інвестиції») дозволяє перевести результати оцінки четвертого рівня в матеріальний еквівалент, далі отримана сума прибутку порівнюється з витратами на курс навчання. Коефіцієнт ROI показує відсоткове співвідношення прибутку від курсу навчання до суми витрат за нього.

Отже, якість дистанційного навчання – це сукупний показник, який може розглядатися, з одного боку, як відповідність рівня сформованих у процесі навчання компетенцій здобувачів освіти вимогам освітнього стандарту та навчальної програми. З іншого, як якісний стан процесу навчання, висока ефективність синхронної та асинхронної взаємодії викладача та студента, відповідність цифрового навчального середовища запитам і очікуванням студентів.

Література

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.)
URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/> (дата звернення: 20. 10. 2020).

2. Киян И. В. Оценка качества педагогических технологий в системе

дистанционного обучения. *Успехи современного естествознания*. 2012. № 2. С. 76–84.

3. Ковчур С. А. Педагогические условия достижения качества дистанционного обучения. URL: http://journals.tsutmb.ru/a8/upload/2020-12/14_%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D1%87%D1%83%D1%80.pdf (дата звернення: 20. 10. 2020).

4. Модель оценки эффективности обучения Киркпатрика URL: <https://hrland.org/model-otsenki-effektivnosti-obucheniya-kirkpatrika-filipsa/>(дата звернення: 25. 10. 2020).

5. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. / Прокопенко А. І. та ін. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 81 с.

6. Щенников С. А. Открытое дистанционное образование. Москва : Наука, 2002. 527 с.

7. Meyer K.A. Quality in Distance Education: Focus on On-Line Learning. ASHE-ERIC Higher Education Report. San Francisco, 2002. 154 p.

8. McClary J. Factors in High Quality Distance Learning Courses. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.905.759&rep=rep1&type=pdf> (accessed: 20.03.2021).

9. Yerkes R., Dodson J. The relation of strength of stimulus to rapidity of habit–formation // *J. Comp. Neurol. Psychol.* 1908, N 18, p. 459–482.

ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Гречаник О. Є.

У зв'язку із виникненням світової пандемії коронавірусної хвороби протягом двох останніх років дистанційне навчання стало невід'ємною частиною освітнього процесу, єдиною можливістю його організації та здійснення. Освітняни вимушені були в стислі терміни освоювати нові Інтернет-ресурси й засоби, розвивати інформаційну культуру, долучаючись до раніше невідомих онлайн-сервісів, опановуючи технології, техніки, методики організації навчання за дистанційною формою, нові за стосунки, засоби й канали зв'язку. Не стали виключенням і науково-педагогічні працівники кафедри наукових основ управління ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Усі працівники кафедри, як викладацький, так і допоміжний склад, долучилися до організації та проведення навчання за дистанційною формою, паралельно поглиблюючи свої знання й розвиваючи вміння на різноманітних онлайн-курсах, вебінарах, присвячених цій проблемі.

Так, у квітні 2020 року доц. О. Гречаник, Т. Хлебнікова долучилися до практичного заняття (онлайн) щодо організації роботи на платформі Zoom, яке було проведено керівницею Тренінгового центру нашого Університету І. Прокопенко. Восени 2020 року професори О. Мармаза, Р. Черновол-Ткаченко; доц. О. Гречаник, О. Темченко, Т. Хлебнікова пройшли й виконали всі вимоги курсу «Робота в СДО MOODLE (базовий рівень)» обсягом 30 год на базі Інституту інформатизації освіти Університету, про що отримали відповідні сертифікати. Сертифікат про проходження курсу «Робота в СДО MOODLE (спеціалізований рівень)» обсягом 90 год отримала доц. О. Темченко.

У період із 15 по 22 лютого 2021 року професори О. Мармаза, Р. Черновол-Ткаченко; доц. О. Гречаник, О. Темченко, Т. Хлебнікова взяли участь у Міжнародному підвищенні кваліфікації (вебінарі) «Дистанційні засоби

навчання на прикладі платформ ZOOM та MOODLE» обсягом 45 годин (1,5 кр. ECTS). У ході опрацювання теми підвищення якості навчання, організованого за дистанційною формою, перед нами постало питання: які засоби уможливають підвищення якості освіти, завдяки чому здобувачі освіти можуть засвоювати навчальний матеріал зацікавлено, усвідомлено, поглиблюючи вже існуючі знання й розвиваючи фахові та додаткові компетентності?

Так, ми дійшли висновку, що саме застосування аудіовізуальних засобів сприяє підвищенню якості дистанційного навчання, урізноманітнює ділове спілкування викладача та здобувачів освіти [4, 5, 7, 8].

Різні аспекти розв'язування проблеми підвищення якості дистанційного навчання певним чином представлені в наукових дослідженнях Т. Волобуєва [3], В. Григораша [4, 5], В. Кухаренко, О. Рибалко, Н. Сиротенко [8]. Ключові питання інформатизації освіти розглянуто в роботах С. Доценко, Г. Єльнікової, Л. Калініної, В. Маслова, В. Москаленка, А. Прокопенка та інших. Вивчення ролі й місця інформаційних, технічних та аудіовізуальних засобів навчання відображено в працях А. Бурнашева, Б. Гершунського, І. Роберт, О. Савіна та інших.

Проте попри неабияке наукове та практичне значення згаданих досліджень низка аспектів потребує подальшого вивчення. Саме тому вбачаємо мету статті в уточненні сутності дистанційного навчання та визначенні можливостей використання аудіовізуальних засобів для підвищення його якості.

Як не дивно, деякі науковці вважають родоначальником дистанційного навчання Я. А. Коменського, який запровадив ілюстровані підручники й систематизував навчальний матеріал у «Великій дидактиці». Більшість дослідників висловлюють думку, що праобразом дистанційного навчання є кореспондентське навчання, яке виникло в Англії в 19 столітті та являло собою навчання засобами листування між викладачами і студентами, існувало виключно в письмовій формі. Багато часу минуло, проте й дотепер не існує

одноставної думки щодо визначення сутності дистанційного навчання. Зараз науковці активно використовують паралельно два терміни: «дистанційна освіта» й «дистанційне навчання». Ми погоджуємось із поглядами Т. Волобуєвої, яка стверджує, що дистанційне навчання слід трактувати як «взаємодію викладача і студента між собою на відстані, що відображає всі властиві навчальному процесу компоненти й реалізовані особливим засобами Інтернет-технології або інші засоби, які передбачають інтерактивність». На відміну від цього дистанційну освіту необхідно розглядати як освіту, що «реалізована за допомогою дистанційного навчання» [3, с. 241].

Узагальнюючи результати робіт дослідників, ми відзначаємо, що сьогодні розвиваються такі напрями впровадження в освітній процес інноваційних інформаційних і аудіовізуальних технологій:

- універсальні інформаційні технології (текстові редактори, графічні пакети, системи управління базами даних, процесори електронних таблиць, системи моделювання, експертні системи тощо);
- комп'ютерні й аудіовізуальні засоби телекомунікацій;
- комп'ютерні навчальні й контролюючі програми, комп'ютерні підручники;
- мультимедійні програмні продукти.

Ми погоджуємося, що введення технічних та аудіовізуальних засобів навчання в процес навчання, яке багатьма дослідниками визначено як технологічна революція в освіті, почалося з розроблення перших програм аудіовізуального навчання в 30-х рр. минулого століття в США. У школі ці засоби з'являються в 40-х рр. Із середини 50-х рр. ХХ ст. було запроваджено технологічний підхід до їх використання, теоретичною базою якого стала ідея програмованого навчання. Розробляють аудіовізуальні засоби, спеціально призначені для навчальних цілей: засоби зворотного зв'язку, електронні класи, навчальні пристрої, лінгафонні кабінети, тренажери та ін. У 70-і рр. посилюється теоретичне розроблення використання технічних засобів у процесі навчання і з'являються новітні засоби, такі як відеомагнітофони, карусельний кадрпроектор, поліекран, електронна дошка

та ін. У 80-і рр. стали створювати дисплейні класи, збільшилася кількість і якість педагогічних програмних засобів (ППЗ), застосування систем інтерактивного відео. У 90-і рр. в освітніх установах стали використовувати мультимедійну апаратуру. Мультимедіа (multimedia) – сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє об'єднати в комп'ютерній системі текст, звук, відеозображення, графічні зображення й анімацію; створюють VRML – мова моделювання віртуальної реальності (Virtual Reality Modeling Language) [1].

Аналіз традиційних понять методів, засобів і форм навчання дозволяє розглядати аудіовізуальну трансляцію в навчанні як засіб формування емоційно-образних уявлень про предмет вивчення, що сприяють особистісному розвитку.

Визначаючи аудіовізуальні засоби професійної підготовки здобувачів освіти, ми звертаємося до поняття засобів, запропонованого Ю. Васильєвим: «Засіб – це все те, що людина поміщає між собою і предметом праці для його перетворення в продукт праці відповідно до поставленої мети. Педагогічні засоби включають усе, що може бути використано в процесі формування особистості. До них можна віднести і зміст освіти, методи, форми навчання й виховання, вимоги, спілкування, співпраці і т. д.» [2].

Необхідно додати, що інтенсивну трансляцію навчально-наукової інформації можна здійснювати з використанням аудіовізуальних засобів, що одночасно володіють інформаційною насиченістю, емоційною виразністю й інтелектуальною змістовністю. Аудіовізуальні засоби активно сприяють наочно-образному сприйняттю й переданню інформації із сенсорної пам'яті в короткочасну й далі в довгострокову пам'ять та допомагають відтворювати її в професійній діяльності. Тому аудіовізуальні засоби освітнього процесу, відображаючи всі сторони принципу наочності, є найбільш активним джерелом інтелектуального, психологічного й естетичного впливу на здобувачів освіти в процесі навчання [7].

Особливе місце серед засобів навчання посідає художнє, документальне й навчальне кіно. Воно має всі дидактичні та комунікативні можливості засобів навчання. Зорове уявлення інформації викликає яскраві образи-ланцюжка перекладу

навчально-наукової інформації з текстової форми в процесі мислення й за допомогою асоціації допомагає відтворювати отриману інформацію в професійній діяльності.

Можна виявити основні положення для аудіовізуальної трансляції навчально-наукової інформації:

- висока інформативність, що сприяє розвитку абстрактного мислення;
- емоційна насиченість змісту засобів навчання, яка активно впливає на сприйняття інформації сенсорними регістрами. Насиченість пізнавальними фактами, що виховує логіку мислення;
- поєднання перспективи й конкретики в поданні інформації сприяє розвитку творчої уяви;
- панорамна наочність предмета вивчення сприяє цілісному осмисленню навчально-наукової інформації;
- активізація пізнавальної діяльності як значна спонукальна сила, що сприяє формуванню пошуку, активізації мислення і, врешті-решт, пізнанню світу;
- комунікативна спрямованість на об'єднання колективних зусиль в оволодінні професійними вміннями й навичками;
- динамічна специфіка в поєднанні з естетичними можливостями аудіовізуальних засобів підвищує активність пізнавальної діяльності.

У наукових дослідженнях класифікація аудіовізуальних засобів трансляції навчально-наукової інформації представлена таким чином:

- екранні засоби (живописні картини, малюнки, фотографії, ескізи, вербальні тексти), що застосовують із метою формування понять, уявлень здобувачів освіти;
- статичні засоби (графіки, таблиці, діаграми, гістограми) для формування абстрактних понять здобувачів освіти;
- умовно-схематичні засоби (графічні схеми, плакати, вербальні

моделі), що допомагають формувати загальні уявлення, розвиваючи мислення здобувачів освіти;

- динамічні засоби (навчальні кінофільми, навчальне телебачення), що розвивають творчу уяву здобувачів освіти і впливають на їхню пізнавальну активність;

- синтетичні засоби, що відрізняються багатоплановими цільовими програмами й динамічними процесами (художні та телевізійні кінофільми, продуктивні комп'ютерні навчальні програми з художньою вербалізацією текстів і музичним супроводом), що розкривають динаміку досліджуваних явищ і відрізняються інформативно-емоційною насиченістю.

Синтетичні засоби для освітнього процесу, відображаючи всі сторони принципу наочності, є джерелом психологічного, естетичного й інтелектуального впливу на здобувача освіти. Успішна трансляція навчально-наукової інформації із застосуванням аудіовізуальних засобів супроводжується активною співпрацею викладача і здобувачів, а також здобувачів між собою.

Отже, підсумовуючи все сказане вище, зазначимо, що дистанційне навчання – потреба й вимога часу. Серед засобів підвищення його якості провідне місце відводимо аудіовізуальним засобам, які прискорюють і полегшують процес сприйняття та засвоєння навчальної інформації, оскільки застосування аудіовізуальних засобів дозволяє розвивати такі вміння, як уміння отримувати інформацію з різних джерел; використовувати засоби аудіовізуальної підтримки; представляти інформацію різними способами; виконувати завдання різними способами; аналізувати, оцінювати процес і результат виконання навчальних завдань, проводити рефлексію своєї діяльності, а це становить уміння виконувати професійні завдання, як управлінські, так і педагогічні. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язуємо з упровадженням кваліметричної моделі оцінювання якості дистанційного навчання в закладі освіти, удосконалення дистанційного навчання аудіовізуальними засобами.

Література

1. Барахсанова Е. А., Готовцева О. Г., Слободчикова А. А. Научно-методические основы разработки электронных учебных средств : монография. Москва : Изд-во МОГУ, 2007. 146 с.
2. Васильев Ю. К. Педагогическое управление в школе : методология, теория, практика. Москва : Педагогика, 1990. 140 с.
3. Волобуєва Т. Б. Самовчитель з організації дистанційної освіти. Харків : Основа, 2010. 256 с.
4. Григораш В. В. Інформаційні технології як засіб реалізації управлінських комунікацій. *Освіта крізь усе життя: теоретико-методичні пріоритети розвитку* : матеріали Всеук. наук.-практ. конф. ; [за заг. ред. проф. Р. І. Черновол-Ткаченко, проф. О. І. Мармази, доц. О. Є. Гречаник]. Ч. 1. Харків : ТОВ «Планета-принт», 2017. С. 35–39.
5. Григораш В. В. Особливості проведення семінарських занять у системі післядипломної освіти. *Модернізація освітнього процесу в Інституті підвищення кваліфікації, перепідготовки* : матеріали методологічного семінару / За заг. ред. проф. Р. І. Черновол-Ткаченко. Харків : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2016. С. 47–65.
6. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 19.04.2019).
7. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект. Харків : Основа, 2003. 240 с.
8. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання. Харків, 2002. 320 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Мармаза О. І.

Без сумнівів, зараз система освіти України перебуває на етапі створення національної системи дистанційної освіти. Не дивлячись на прийняття вагомих державних документів щодо її організації, більшість закладів вищої освіти в умовах коронавірусної пандемії розв'язують цю проблему самотужки, створюючи власні центри дистанційного навчання, розробляють і впроваджують свої підходи до такої форми освіти. Дистанційне навчання стало реальним викликом для адміністрацій, студентів і викладачів закладів вищої освіти. Це у повній мірі торкнулось і кафедри наукових основ управління, яка є випусковою для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Під час карантинних заходів ми виходили із головної соціально значущої мети дистанційного навчання: надання споживачам освітніх послуг незалежно від місця їх проживання й роботи рівного доступу до освітніх ресурсів, забезпечення якості освіти за рахунок активного використання наукового й освітнього потенціалу університету, інституту та кафедри.

З огляду на те, що головною відмінністю дистанційної форми навчання є опосередкована взаємодія суб'єктів освітнього процесу, забезпечення сприятливих умов такої взаємодії може бути досягнуто за рахунок використання Internet, комп'ютерних, організаційно-педагогічних і психолого-дидактичних технологій.

Так, по-перше, було створено загальногрупові електронні скриньки. До них було надіслано матеріали про особливості навчальної роботи під час карантину, розклади занять, відомості про викладача із контактними телефонами та електронною поштою. По-друге, на електронну пошту групи було відправлено лекції, плани семінарських та практичних занять, матеріали для самостійної роботи та поточного контролю, графіки консультацій з

навчальної дисципліни. По-третє, на офіційному сайті Інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту освіти та кафедри наукових основ наукового управління було розміщено навчальні програми та Силабуси навчальних дисциплін. По-четверте, у Viber було створено групові чати для обміну мобільною інформацією. По-п'яте, записи вели в електронних журналах академічних груп на Google-диску.

У такий спосіб відбувалась взаємодія суб'єктів навчального процесу протягом першого тижня карантину.

З огляду на те, що більшість наших здобувачів працювали на своїх робочих місцях із школярами в Google Classroom, Zoom та Meet ми теж для оперативності та зручності задіяли ці ж засоби комунікацій. Ми усвідомлюємо, що дистанційне навчання вимагає запровадження моделі, побудованої на принципі єдності дидактичного та комп'ютерного програмування інформаційного навчального середовища. Як зазначають Л. Васильченко та В. Шевченко, саме дидактичне програмування з використанням лінійного, розгалуженого, адаптивного і особистісно орієнтованого методів є основою організаційно-педагогічної і психолого-дидактичної об'єкт-суб'єктної взаємодії в дистанційному навчальному процесі [1].

У цих умовах дуже важливо мати якщо не єдині стандарти надання освіти за дистанційною формою, то хоча би певні стандартизовані правила. Тому ми пройшли курси підвищення кваліфікації з проблеми використання платформи Moodle в Інституті інформатизації освіти в ХНПУ імені Г. С. Сковороди та Міжнародне он-лайн стажування на тему «Дистанційні засоби навчання на прикладі платформ ZOOM та MOODLE» у м. Люблін (Польща).

Ми з'ясували, що основними характеристиками дистанційного курсу є: структурованість та системність навчально-методичних матеріалів; наявність основних структурних елементів процесу вивчення навчального курсу: лекції, практичні, семінарські, лабораторні роботи, самостійна робота, індивідуальна робота, залік, іспит; чіткий графік виконання студентами навчального плану з можливістю автоматизованого контролю термінів виконання; налагоджена

система інтерактивної взаємодії викладача і студента, студентів між собою упродовж усього часу вивчення навчального курсу; наявність мультимедійних навчальних матеріалів та ресурсів; наявність групових форм роботи; гнучка система оцінювання результатів навчальної діяльності студентів, яка включає різні форми та критерії оцінювання всіх видів навчальної діяльності; система контролю та самоконтролю всіх видів навчальної діяльності; можливість рефлексії при вивченні курсу [2].

Вважаємо, що якісні навчальні та науково-методичні матеріали дозволяють здобувачам набутти компетентностей, передбачених у освітній програмі. Ми розробили необхідні для навчального процесу матеріали та завантажили їх на платформу Moodle.

Так, початкова дисципліна «Управління інноваціями та розвитком закладу освіти» (освітня програма «Управління навчальним закладом»), вивчення якої припало на період карантину і відбувалось у дистанційній формі, була у повній мірі забезпечена необхідними навчальними і науково-методичними матеріалами на платформі Moodle.

На платформі розміщено анонс дисципліни «Управління інноваціями та розвитком закладу освіти», який складається із окремих блоків:

Блок 1. Презентація дисципліни.

Блок 2. Робоча програма дисципліни. Силабус.

Блок 3. Рекомендована література. Електронні посібники.

Блок 4. Лекції.

Блок 5. Семінарські та практичні заняття.

Блок 6. Самостійна робота.

Блок 7. Поточний контроль.

Блок 8. Підсумковий контроль.

Було надано рекомендації щодо послідовності роботи з навчальною дисципліною: ознайомитись із її анонсом та презентацією; ознайомитись із робочою програмою та силабусом дисципліни; прочитати лекцію; ознайомитись із планом відповідного семінарського (практичного) заняття та

методичними рекомендаціями до його підготовки; виконати завдання поточного контролю з відповідної теми; коли опрацьовані всі теми навчальної дисципліни, необхідно виконати модульну контрольну роботу; екзаменаційну роботу під час семестрової атестації буде розміщено у блоці «Підсумковий контроль».

У презентації було подано опис навчальної дисципліни (табл. 1).

Таблиця 1

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Мова викладання – українська			
Кількість кредитів – 6	Галузь знань: <u>07 «Управління та адміністрування»</u> (шифр і назва)	Вид дисципліни <u>обов'язкова</u>	
	Спеціальність: 073 «Менеджмент»		
Модулів – 2	Освітня програма (« <u>Управління навчальним закладом</u> ») (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1	
Загальна кількість годин – 180		Семестр	
		2	2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи здобувача – 8	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		32 год	16 год
		Практичні, семінарські	
		28 год	8 год
		Лабораторні	
		Не передбачено	Не передбачено
		Самостійна робота	
		120 год.	156 год.
		Індивідуальні завдання:	
		Не передбачено	Не передбачено
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

Зміст програми дисципліни «Управління інноваціями та розвитком закладу освіти» теж було представлено у презентації навчального курсу.

Модуль 1. Стратегічний менеджмент 30

Змістовий модуль 1. Стратегія управління закладами освіти

Тема 1.1.1. Концептуальні засади стратегічного управління.

Поняття стратегічного менеджменту. Передумови виникнення та еволюція стратегічного управління. Методологічні та теоретичні основи управління розвитком закладу освіти. Види стратегій: цілеспрямована та опосередкована. Шляхи їх досягнення. Переваги стратегічного управління.

Тема 1.1.2. Програмно-цільовий підхід до стратегії управління та проектна технологія його реалізації.

Теоретичні основи програмно-цільового підходу. Сутність проектування. Системи закладу освіти як об'єкти проектування. Форми реалізації проектів. Поняття «програма розвитку», «цільовий проект», «комплексно-цільова програма» та їх особливості.

Тема 1.1.3. Програми розвитку (комплексно-цільової програми, цільові проекти): сутність та особливості змісту.

Вимоги до програми розвитку (комплексно-цільової програми, цільові проекти). Особливості структури та змісту. Вимоги до аналітичної частини. Особливості концепції програми. Різні форми плану діяльності як складової програми.

Тема 1.1.4. Програми розвитку (комплексно-цільові програми): особливості процедури розроблення та впровадження.

Технологія розроблення програм розвитку та комплексно-цільових програм з актуальних проблем управління закладом освіти. Інформаційно-аналітичний етап формування програми. Особливості концептуального етапу роботи над програмою. Сутність організаційного етапу. Процедура експертизи. Умови реалізації програми. Моніторинг програми. Підведення підсумків впровадження програми.

Модуль 2. Інноваційний менеджмент ЗО

Змістовий модуль 1. Теоретико-прикладні аспекти інноваційного менеджменту.

Тема 2.1.1. Особливості інноваційного менеджменту як виду управлінської діяльності.

Педагогічна інноватика. Поняття «новація», «інновація». Сутність понять «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційне середовище», «інноваційний заклад». Поняття інноваційного менеджменту. Мета та завдання інноваційного менеджменту. Структура інноваційного менеджменту. Функції, засоби інноваційного менеджменту.

Тема 2.1.2. Системний підхід до управління інноваційними процесами в закладі освіти.

Системний підхід до управління інноваціями в закладі освіти. Етапи управління інноваційними процесами, цілі та завдання, об'єкти управлінського аналізу, основні дії та рішення. Вивчення здатності та готовності педагогічного колективу до впровадження інновацій. Розвиток інноваційної компетентності та інноваційної поведінки педагогів. Типові помилки керівництва інноваційною роботою та шляхи їх уникнення.

Тема 2.1.3. Сучасні технології управління.

Поняття інновацій в управлінні закладом освіти. Сучасні підходи до модернізації управлінської діяльності (Управління за результатами. Адаптивне управління. Рефлексивне управління. Партисипативне (колегіальне) управління. Фасилітативне управління. Коучінг. Тайм-менеджмент. Паблік рілейшнз. Іміджування та інші технології інноваційної управлінської діяльності).

Тема 2.1.4. Готовність керівника закладу освіти до інноваційної діяльності.

Інноваційна компетентність керівника. Поняття та структура готовності керівника до інноваційної діяльності. Факторно-критеріальна модель готовності керівника до інноваційної діяльності.

В презентації представлено структуру навчальної дисципліни (табл. 2).

Таблиця 2

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Стратегічний менеджмент 30							Модуль 1. Стратегічний менеджмент 30					
Змістовий модуль 1. Стратегія управління закладами освіти							Змістовий модуль 1. Стратегія управління закладами освіти					
Тема 1.1.1. Концептуальні засади стратегічного управління	16	4	2		—	10	17	2		—	—	15
Тема 1.1.2. Програмно- цільовий підхід до стратегії управління та проектна технологія його реалізації	14	2	2	—	—	10	17	2		—	—	15
Тема 1.1.3. Програми розвитку (комплексно- цільової програми, цільові проекти): сутність та особливості змісту	24	2	2	—	—	20	25	2		—	—	23
Тема 1.1.4. Програми розвитку (комплексно- цільові програми): особливості процедури	36	8	8	—	—	20	31	2	4	—	—	25

розробляння та впровадження												
Разом за змістовим модулем 1	90	16	14	—	—	60	90	8	4	—	—	78
Разом за модулем 1	90	16	14	—	—	60	90	8	4	—	—	78
Модуль 2. Інноваційний менеджмент 30						Модуль 2. Інноваційний менеджмент 30						
Змістовий модуль 1. Теоретико-прикладні аспекти інноваційного менеджменту						Змістовий модуль 1. Теоретико-прикладні аспекти інноваційного менеджменту						
Тема 2.1.1. Особливості інноваційного менеджменту як виду управлінської діяльності	16	4	2	—	—	10	12	2	—	—	—	10
Тема 2.1.2. Системний підхід до управління інноваційними процесами в закладі освіти	16	4	2	—	—	10	22	2	—	—	—	20
Тема 2.1.3. Сучасні технології управління	42	6	6	—	—	30	37	2	2	—	—	33
Тема 2.1.4. Готовність керівника закладу освіти до інноваційної діяльності	16	2	4	—	—	10	19	2	2	—	—	15
Разом за змістовим модулем 1	90	16	14	—	—	60	90	8	4	—	—	78
Разом за модулем 2	90	16	14	—	—	60	90	8	4	—	—	78
Усього	180	32	28	—	—	120	180	16	8	—	—	156

Подано систему поточного оцінювання навчальних досягнень здобувачів (табл. 3).

Таблиця 3

Система поточного оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Вид діяльності здобувача	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць		Максимальна кількість балів		Кількість одиниць		Максимальна кількість балів	
		д.ф	з.ф	д.ф	з.ф	д.ф	з.ф	д.ф	з.ф
Відвідування лекцій	1	4	4	4	4	4	4	4	4
Відвідування семінарських занять	1	3	—	3	—	3	1	3	1
Відвідування практичних занять	1	2	2	2	2	1	1	2	1
Робота на семінарському занятті	5	3	—	15	—	3	1	15	5
Робота на практичному занятті	5	2	2	10	10	1	1	10	5
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	4	20	20	2	2	10	10
Виконання модульної роботи	15	1	1	15	15	1	1	15	15
Виконання ІНДЗ	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разом				69	51			59	41
Максимальна кількість балів: 128 / 92									
Розрахунок коефіцієнта: 2,13 / 1,53									
Максимальна кількість балів								60	

Семестровий контроль з навчальної дисципліни здійснюється у вигляді екзамену. Форма проведення: письмова. Тривалість проведення: 2 години.

Максимальна кількість балів: 40 балів (тестові завдання, практичні завдання). Виконання тестових завдань: 1 бал за кожну правильно надану

відповідь (максимальна кількість балів – 20), практичне завдання – максимальна кількість балів – 20).

Критерії оцінювання практичних завдань представлено у табл. 4.

Таблиця 4

Критерії оцінювання практичних завдань

Критерії оцінювання практичних завдань	Максимальна кількість балів
Повнота відповіді	4
Чіткість, послідовність викладення матеріалу, правильні логічні висновки й узагальнення	4
Переконливість, обґрунтованість, аргументованість	4
Правильність оформлення наведених у роботі цитат, виносок, посилань, таблиць, рисунків тощо	4
Наявність узагальнень і висновків	4
Разом	20

На платформу Moodle було завантажено усі тексти лекцій та їхні презентації у PowerPoint. До кожного семінарського та практичного заняття розміщувались плани, методичні рекомендації до їхньої підготовки. Наприклад:

Семінарське заняття № 1

Тема: Теоретичні засади стратегічного управління

Мета: закріпити та розширити знання щодо основних понять стратегічного управління; формувати вміння пояснювати вибір стратегій та засобів їхнього досягнення; розвивати свідоме ставлення до управління розвитком організації.

План.

1. Сутність основних понять стратегічного менеджменту.
2. Процедура стратегічного управління.
3. Переваги стратегічного менеджменту.

Рекомендовані джерела

Базові

1. Василенко Н. В. Інноваційна діяльність директора школи : наук.-метод, посіб. Харків : Основа, 2010. 96 с. (Серія «Адміністратору школи»; Вип. 7 (91)).
2. Мармаза О. І. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. Харків : Планета-

принт, 2015. 103 с.

3. Скібіцький О. М. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.

Допоміжні

1. Василенко В. А., Т. І. Ткаченко. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2003. 396 с.

2. Кіндратська Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 366 с.

3. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника. Харків : Основа, 2007. 448 с.

4. Мартиненко М. М. Стратегічний менеджмент : підручник. Київ : Каравела, 2006. 320 с.

5. Смолін І. В. Стратегічне планування розвитку організації : монографія. Київ : Київ. торг-екон. ун-т., 2004. 344 с.

6. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підр. Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.

Методичні рекомендації та завдання

до семінарського заняття

1. Опрацювати текст лекції «Концептуальні засади стратегічного управління».

2. Ознайомитись із відповідною науково-методичною літературою для уточнення, розширення, висвітлення питань семінару.

3. Під час обговорення питань семінарського заняття необхідно звернути увагу та розкрити такі аспекти:

З 1 питання: «Сутність основних понять стратегічного менеджменту»:

- Поняття стратегії та стратегічного менеджменту.
- Еволюція стратегічного менеджменту.
- Місце стратегічного менеджменту в технології управління.
- Основні елементи стратегії (місія організації, політика організації, тактика, процедура діяльності).
- Види стратегій (цілеспрямована та опосередкована).
- Шляхи досягнення стратегії (концентрація виробництва, розвиток ринку,

розвиток товару, диверсифікація).

З 2 питання «Процедура стратегічного управління»:

- Формулювання місії організації.
- Визначення цілей.
- Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища.
- Планування стратегії.
- Організація впровадження стратегії.
- Контролінг стратегії.
- Регулювання стратегії.
- Аналіз ефективності стратегії.

З 3 питання «Переваги стратегічного менеджменту»:

- Назвіть та проаналізуйте передумови посилення стратегічного характеру управління навчальними закладами.
- Розкрити основні переваги стратегічного менеджменту (забезпечення цілеспрямованого розвитку організації, можливість домогтися конкурентних переваг, можливість моделювати та висувати альтернативи тощо).

Індивідуальні завдання.

Наукові повідомлення

1. Школи стратегічного управління: загальна характеристика.
2. Назвіть «національні» моделі стратегічного менеджменту та поясніть причини виникнення.
3. Лідерство та стилі керівництва в стратегічному менеджменті.

Виступ повинен бути до 5 хвилин. Підготувати презентацію повідомлення.

Проблемно-пошукове завдання

На основі аналізу наукової літератури, законодавчо-нормативної бази України та досвіду закладів освіти доведіть необхідність і перспективність розроблення стратегії їх розвитку.

Виступ повинен бути до 5 хвилин. Підготувати презентацію повідомлення.

Як науковці, так і педагоги-практики відзначають притаманні для

дистанційної освіти особливості, до яких відносять: гнучкість, модульність, віддаленість, асинхронність, рентабельність, об'ємність наочних матеріалів.

У цьому контексті ми виявили такі проблеми:

- у студентів, особливо які проживають у районних містечках і селах, не завжди наявний якісний Інтернет під час занять за допомогою відеоплатформ Zoom і Meet; виникають проблеми із приєднанням;
- низький рівень цифрової компетентності суб'єктів навчання; брак знань і практичних умінь щодо користування різними онлайн сервісами;
- відсутність належного робочого місця в домашніх умовах для дистанційного навчання;
- додаткові матеріальні відшкодування на придбання більш коштовного пакету послуг, купівлю додаткових аксесуарів, у яких раніше вони не мали потребу (навушники, веб-камери тощо);
- перевантаженість викладача, оскільки порушується робочий ритм «першої та другої половини дня»; треба постійно бути на зв'язку зі студентами; необхідність готувати нові завдання для поточного контролю, змінювати по ходу формат і зміст лекцій та семінарських занять;
- обмеженість у часі заняття на відеоплатформі.

До безумовних позитивних активів дистанційного навчання ми відносимо такі, як:

- підвищення комп'ютерної грамотності викладача і студентів;
- організація реальної самостійної роботи студентів;
- відповідальніше ставлення викладача до змісту навчально-методичних комплексів із навчальних дисциплін;
- заняття стали цікавішими для студентів, оскільки їх проводять у режимі інтерактивну та за допомогою технічних засобів;
- розвиток у суб'єктів навчання взаємопідтримки, колегіальності, роботи на довірі.

Уважаємо, що в умовах не тільки карантинних обмежень, а й подальшої розбудови інформаційного середовища нам найближчим часом доведеться впроваджувати нові освітні інструменти та платформи для дистанційної освіти,

адаптуватися до технологічного прогресу й сучасних реалій у вищій школі.

Цілком погоджуємось із колегами А. Прокопенком, Є. Підчасовим, В. Москаленком, С. Доценко, В. Лебедевою, що основною компетентністю сучасного фахівця є цифрова компетентність, оскільки вона сприяє досягненню інших компетентностей, зокрема правової, мовної та культурної обізнаності, вміння навчатися, співпрацювати, використання соціальних мереж та створення ресурсів в освітній та науковій сфері, що ця компетентність належить до «навичок ХХІ століття», якими мають володіти всі громадяни для забезпечення їх активної участі в житті суспільства [2, с. 5].

Водночас, як зазначають Л. Васильченко та В. Шевченко, аналіз комп'ютерно орієнтованих дидактичних матеріалів виявив дві негативні ознаки – програмно-педагогічні засоби або надто примітивні, або, навпаки, надто академічні й відірвані від реальності [1, с. 4].

Отже, відкритими для подальших наукових та прикладних досліджень залишаються проблеми організації та змісту навчального процесу в умовах дистанційної освіти.

Література

1. Васильченко Л. В., Шевченко В. Л. Основи дидактичного проектування комп'ютерно-орієнтованих навчальних комплексів : наук.-метод. посіб. Харків : Основа, 2009. 208 с.
2. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. / Прокопенко А. І. та ін. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди ; Мітра, 2019. 81 с.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Темченко О. В.

Система вищої освіти України сьогодні орієнтується на входження у світовий освітній простір, що супроводжується значними змінами освітньої парадигми.

Науковці пропонують новий зміст, підходи в навчанні, кардинально змінюється педагогічний менталітет.

Як викладачеві, так і здобувачу освіти слід орієнтуватися в широкому спектрі сучасних інноваційних технологій, ідей і шкіл. Без володіння новітніми освітніми технологіями бути професійно грамотним фахівцем практично неможливо.

Такі поняття, як «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «технології в освіті», стали широко вживаними. Проте їх трактування часто різняться і залежить від того, як саме автори уявляють структуру та компоненти освітнього процесу.

Якщо звернутися до походження терміну «технологія», то воно буквально означає «знання обробки матеріалу». Сам же технологічний процес передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів та умов для отримання продукту, що відповідає наперед заданим характеристикам і параметрам.

Що стосується соціальної технології, то вихідним і кінцевим продуктом у ній виступає людина, а основним змінам піддаються її фізичні, психічні або особистісні характеристики. На думку М. Кларіна педагогічна технологія, як соціальна, представляє собою системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічних цілей [2].

Освітні технології, що відображають загальну стратегію розвитку освіти, загального освітнього простору, призначені для – прогнозування розвитку освіти, його конкретне проектування та планування, передбачення результатів, а також визначення стандартів, відповідних освітнім цілям [4].

Що стосується навчальної технології, то вона вказує на шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Зокрема такими технологіями є; предметне навчання, ігрова технологія, проблемне навчання, інформаційні технології, технологія використання опорних схем, конспектів, класичне лекційне навчання, навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів, система «консультант», система «репетитор», дистанційне навчання, комп'ютерне навчання.

Як вважає Д. Маркозова, суттєве поглиблення процесів упровадження інформаційних технологій в освітню практику є наслідком інформатизації

суспільства та постійного зниження вартості послуг на використання глобальної мережі Internet [3]. Результатом цього стала поява досить перспективної, орієнтованої на індивідуалізацію нової освітньої технології – дистанційного навчання.

В умовах світової фінансової кризи, скорочення витрат на освіту, розповсюдження вірусу Covid-19 з березня місяця 2020 року, коли всі країни почали запроваджувати карантинні заходи, закрити на невизначений час усі освітні заклади, перехід на дистанційний освітній процес став не лише актуальним, а й реальним.

Питання повноцінного впровадження дистанційної форми освіти в системі вишів стало проблемою дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Вони базуються на методологічних працях С. Архангельського, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, М. Махмутова, Є. Полота, В. Сагарди, Л. Виготського, П. Гальперіна, Г. Костюка, О. Матюшкіна, Н. Тализіної та інших науковців.

Питання впровадження технологій ДО в зарубіжних країнах, перспективи розвитку ДН досліджували Дж. Андерсон, Ст. Віллер, Т. Едвард, Р. Клінг та інші.

Проблеми формування системи дистанційного навчання вивчали, зокрема, такі науковці: Б. Ананьєв, Г. Балл, С. Батишев, В. Биков, О. Глазунова, М. Данилов, Н. Думанський, В. Виготський, О. Кірсанов, Г. Кравцов, Ч. Куписевич, В. Кухаренко, Г. Молодих, Н. Морзе, К. Обухова, І. Огородніков, В. Олійник, О. Пехота, Л. Романишина, О. Самойленко, П. Сікорський, Н. Сиротенко, І. Харламов та інші.

Педагогічне й інформаційне забезпечення дистанційного навчання стало предметом досліджень Н. Львівського, Дж. Мюллера, А. Огур, Дж. О'роурке, Д. Парріша, Р. Філіпса, Н. Хара.

Дистанційна освіта розглядається, як:

- особлива, досконала форма, що поєднує елементи очного, очно-заочного, заочного навчання на основі нових інформаційних технологій і систем мультимедіа;
- комплекс освітніх послуг, що надається широким верствам населення в

країні та за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок тощо);

- нова форма організації освіти, заснована на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників і засобів телекомунікацій, які становлять якісно нову технологію навчання.
- технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для доставки навчального матеріалу та спілкування.

Характерними рисами дистанційної освіти:

- гнучкість (можливість займатися в зручний для себе час, у зручному місці й темпі, оскільки час для освоєння дисципліни не регламентований);
- модульність (можливість формувати навчальний план, що відповідає індивідуальним або груповим потребам, з набору незалежних навчальних курсів-модулів);
- паралельність (паралельне з професійною діяльністю навчання, тобто навчання без відриву від виробництва);
- охоплення (одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, банків даних, баз знань тощо) великої кількості здобувачів освіти);
- економічна ефективність (ефективне використання навчальних площ, технічних і транспортних засобів, концентроване й уніфіковане подання навчальної інформації та мультидоступ до неї знижують витрати на підготовку фахівців);
- технологічність (використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних технологій);
- координаційна роль викладача (ДО розширює й оновлює роль викладача, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати курси викладання);

- соціальна рівноправність (рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності та матеріального забезпечення здобувача освіти (у більшості випадків одержання освіти в дистанційному режимі набагато дешевше, ніж у традиційному));
- інтернаціональність (експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг) [5].

До основних принципів дистанційної освіти відносять: гуманізм, пріоритетність педагогічного підходу при проектуванні освітнього процесу в дистанційному режимі, застосуванні нових ІТ, забезпечення захисту інформації, мобільність та інші.

Таким чином, дистанційна освіта є формою навчання, рівноцінною стаціонарній, вечірній, заочній та екстернатом, що реалізується, зазвичай, за технологіями дистанційного навчання. ДО ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів навчання, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самостійного навчання. Вона призначена для широких верств населення, незалежно від матеріального забезпечення, місця проживання, стану здоров'я. ДО дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу, здобувати повноцінну освіту, підвищувати кваліфікацію.

Технології ДО навчання містять роботу з електронними підручниками, електронною поштою, тематичними форумами й чат-конференціями, вебінарами.

Зокрема, електронний підручник використовується для самостійного опрацювання теоретичного матеріалу з дисципліни, вебінари забезпечують двосторонню передачу, оброблення, перетворення й подання інтерактивної інформації на відстань в реальному режимі часу (частіше вони використовуються для донесення навчального матеріалу, тому що в цій системі мінімізовано зворотній зв'язок з аудиторією). Зворотній зв'язок, здебільшого, відбувається через чат, де можна задати питання викладачеві в процесі вебінару та після його закінчення. Вебінари дозволяють проводити онлайн-презентації, сумісно працювати с документами й додатками, синхронно переглядати сайти, відеофайли й зображення. Такі технології застосовують для онлайн-зустрічей і

співпраці викладачів та здобувачів освіти в режимі реального часу через Інтернет. У процесі опанування навчальним матеріалом доцільно використовувати тематичні форуми, де можна залишити запитання й коментарі. На відміну від очних, заочні консультації за допомогою дистанційних технологій можна проводити різними способами (найчастіше, це робиться через чат, проте з метою консультацій можна використовувати форум та електронну пошту). Після вивчення навчального матеріалу проводять аудиторні й позааудиторні контрольні засоби з метою перевірки навчальних досягнень здобувачів освіти [1].

Постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зростання їх освітнього потенціалу та, відповідно, підвищення вимог до професійної компетентності менеджера висувають потребу в запровадженні технологій дистанційного навчання як засобу професійного навчання майбутніх менеджерів, потреба у формуванні та розвитку навичок самоосвітньої діяльності та самоорганізації майбутніх керівників.

Майбутній менеджер освіти, у ході навчання якого використовують дистанційні технології, отримує подвійні знання: насамперед, він самостійновивчає матеріал, який необхідний йому для подальшої професійної діяльності, окрім того він, має можливість побачити шляхи представлення інформації за допомогою сучасних технологій, які можливо використовувати в майбутній діяльності. Організаційна побудова дистанційного навчання вимагатиме формування у нього в процесі навчання у виші відповідної готовності до виконання цих нових освітніх функцій.

У процесі навчання майбутніх менеджерів освіти використовується платформа дистанційного навчання Moodle, яка є системою управління навчання, що зорієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та здобувачем освіти.

Система Moodle забезпечує:

- вибір зручного часу і місця для навчання як для викладача, так і для здобувача освіти;
- міцне засвоєння знань;
- контакт викладача зі здобувачем освіти по мірі необхідності;

- індивідуалізацію навчання;
- економію затрат часу й коштів.

Однак, її використання потребує й відповідної підготовки й відповідного ставлення до роботи на цій платформі як викладача, так і здобувача освіти.

Діяльність викладача має бути творчою, методи викладання в основному слід обирати проблемні, використовувати активні форми навчання. Істотно змінюється характер взаємодії викладача та здобувача освіти, відбувається переорієнтація на рівноправну колективну навчальну роботу. Для викладача ключовим є зміна ролі «мудреця на трибуні» на роль «провідника», бо саме він має вказати на джерела інформації, спрямувати освітній процес у потрібне русло, стимулювати активність здобувачів освіти, задавати критерії якості очікуваних результатів, відповідати на прислані здобувачами освіти запитання, репліки учасників електронних конференцій тощо.

Таким чином, технології дистанційного навчання позитивно впливають на якість підготовки майбутніх менеджерів, допомагаючи, насамперед, збільшити час і інтенсивність комунікації в освітньому просторі.

Література

1. Демкин В. П., Можаяева Г. В. Организация учебного процесса на основе технологий дистанционного обучения : учеб.-метод. пос. URL: <http://ido.tsu.ru/ss/?unit=216&page=629> (дата звернення: 20. 11. 2020).
2. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе: анализ зарубежного опыта. Москва : Просвещение, 1989. 280 с.
3. Маркозов Д. О. Дистанційне навчання як інноваційна форма освіти. URL:http://www.rusnauka.com/24_PNR_2009/Pedagogica/50819.doc.htm(дата звернення: 20. 11. 2020).
4. Педагогічні технології у вищому навчальному закладі.URL: <http://www.edudirect.net/sopids-521-1.html> (дата звернення: 20. 11. 2020).
5. Ястулайтис В., Самсонова Л. Знання приобрати, и ... дистанцию приобрати. *Персонал*. 2000. № 2. С. 88–94.

Електронне видання
Матеріали методологічного семінару

За загальною редакцією Т. М. Хлебнікової

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В УМОВАХ
ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Відповідальний за випуск: Гречаник О. Є.

Комп'ютерна верстка: Хлебнікова Т. М.

Коректор: Астахова Л. М.

Підписано до друку 10.11.2021. Формат 60×84. Ум. друк. арк. 2.
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, вул. Алчевських 29.